

ЗАГРОЗИ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Магда Євген Валерійович

Успішна євроінтеграція України – одна із запорук її стабільного розвитку в майбутньому. Керівництво РФ свідоме того, що успішна Україна не лише виклик російському інтеграційному проекту, а й переконливий приклад для інших пострадянських країн (Молдова, Грузія). Тому його мета полягає в запобіганні європейській інтеграції України та підпорядкуванні її власним геополітичним цілям за будь-яку ціну [1, 2–5].

Для досягнення зазначеної мети російська політика щодо України пододала три «еволюційні» фази: м'яке переконання в необхідності євразійської інтеграції під егідою РФ, жорсткий примус з використанням політико-дипломатичних, економічних, енергетичних, інформаційних важелів впливу і, нарешті, воєнна агресія [2].

Агресія Росії створила для України низку викликів – військових, економічних, соціально-політичних, культурних, безпекових тощо. З одного боку, європейський вектор інтеграції та поступу України ніби став безальтернативним. З другого – шлях до цієї мети залишається складним. Росія намагається створити димову завісу та підмінювати поняття у міжнародно-політичній та дипломатичній боротьбі. Україні ж досі бракує чіткого бачення перспектив і вміння вписатися в європейський порядок денний. Постійна увага до подій на сході за всієї їх важливості зменшує концентрацію уваги докола проблем на заході. Одна з цілей РФ – «збити приціл» та скоригувати пріоритети України на власну користь.

Дуже точно визначила роль України у відтворенні імперського минулого Росії відомий російський політолог Лілія Шевцова: «Україна, яка прямує на захід, забирає з собою легітимацію російської держави, і ми залишаємося Московією, яка була населена незрозуміло ким. Росія тоді має розпочати відлік своєї історії не з тисячолітньої історії християнства і хрещення Русі, а з Андрія Боголюбського, з XII століття, а це вже зовсім інша історія.

Тому Україна має для Росії величезне значення. Перше: Україна для Росії – це захист власної історії, а значить, і держави. Друге – це захист Кремлем власної легітимності. Третє – це відвернення Майдану в Росії. Четверте – це виклик для Європи і західного світу. Ви струсли сплячу, паралізовану Європу і сказали: «Агов, ви там спите? А ми боремося за ваші цінності» [3].

Магда Євген Валерійович – кандидат політичних наук, доцент кафедри видавничої справи та редагування НТУУ «Київський політехнічний інститут»

Втрата суб'єктності

Головна загроза, яку створює гібридна війна, – втрата чи суттєве обмеження суверенітету України. Наша держава має знову і знову доводити власну суб'єктність у міжнародній політиці. Україні від часу отримання незалежності довелося просуватися через терни нерозуміння та несприйняття до зрештою визнання рівноправним суб'єктом міжнародних відносин. Результатом стала горезвісна політика багатовекторності, що згодом стала ахіллесовою п'ятою української державності.

Україна припустилася традиційної помилки в здійсненні зовнішньої політики: коли потрібно було діяти прагматично, брав гору ідеалізм, коли ж доцільніше було бути ідеалістами, перемагав принцип прагматизму. Зокрема, в перші роки незалежності, що потребували прагматичних рішень, гарантій незалежності та рішучих кроків у напрямі забезпечення власної політичної та економічної безпеки новими засобами, невиправдано багато ресурсів було витрачено на ідеалістичні проекти, що нагадує схожу помилку української зовнішньої політики 1917–1919 років. Натомість друга половина 1990-х років, коли низку зовнішньополітичних можливостей

було втрачено і єдиною надійною основою ефективної зовнішньої політики могла бути демократизація життя всередині країни, до певної міри ґрунтована на політичному ідеалізмі, у зовнішній політиці запанував принцип не зовсім доречного прагматизму, ефективність якого була обмеженою [4, 15–20].

Обмеження суверенітету має стати логічним завершенням тієї війни іміджів та інформаційної війни, яку веде Росія проти України. Головна ідея цього протистояння, яку переслідує Росія, – показати і довести штучність української нації та державності, а отже, мати змогу здійснювати *realpolitik* за рахунок її інтересів.

Не без допомоги «покровителів» з півночі український народ у Старому світі довгий час сприймали як напівазійський. Годі дивуватися, що під час Першої світової війни українці вперше були використані як інструмент політики Німеччини і Австро-Угорщини проти Росії. У військових штабах двох монархій розробляли плани розділення імперії Романових, відводячи українцям важливу роль у цьому процесі. Це дозволило великоруським шовіністам згодом говорити, що українську націю вигадали в австро-угорському генеральному штабі. У першій половині ХХ століття українці набули незаслуженого іміджу войовничих антисемітів, і завжди були сили, зацікавлені в його підживлюванні. Після Другої світової війни цей імідж остаточно утвердився у свідомості західних кіл і досі завдає неабиякої шкоди міжнародному представленню країни [5].

Уже неоднаразово йшлося про роль «газових воєн» у створенні негативного іміджу України у світі. Зусиллями російської пропаганди Україна послідовно поставала в якості ненадійного партнера. Стартував цей процес ще наприкінці 2005 року, під час першої «газової війни». Тоді Україну успішно представили нечесним транзитером газу попри те, що протягом десятиліть наша країна ніколи не допускала зриву поставок до Європи. Звинувачення в крадіжках газу не підкріплювалися жодними конкретними фактами. Тим не менш у результаті інформаційної кампанії Росії проти України було сформульовано два ключових міфи, які й сьогодні є основою газового протистояння: міф про злодійкуватість України і міф про Росію як енергетичну наддержаву.

На жаль, Україна сьогодні є жупелом для багатьох європейських держав. Нездатність українських президентів, прем'єрів і парламентарів кількох скликань перетворити Україну з уламка Радянського Союзу на сучасну

європейську країну призвела до спотворення громадського бачення алгоритму змін. Дві революції, що сталися на українській землі за неповні десять років, для цивілізованого світу аж ніяк не є свідченням поступально-демократичного розвитку країни, швидше, показником відсутності ефективних демократичних процедур. Прагнення зберегти ефемерну соціальну стабільність спровокувало системні помилки, що сформували образ України як держави, в якій відсутнє бачення власного майбутнього.

Чому Захід сприймає події в Україні крізь російську призму? Очевидних причин для цього є кілька.

1. Україна не приділяє достатньо уваги формуванню власного позитивного іміджу у світі, отже, залишається в тіні Росії: Росія безсоромно приватизувала найпривабливіші моменти спільної історії і прагне дискредитувати знакових для українського суспільства історичних персонажів.

2. Статус ядерної держави дозволяє Росії розраховувати на роль «регіонального поліцейського», тоді як ядерне роззброєння України, Білорусі, Казахстану на початку 1990-х років ХХ століття було сприйняте Заходом як належне.

3. Зовнішньополітична багатовекторність не дозволила Україні сформувати зрозумілі для світової спільноти та для власних громадян основи ефективного позиціонування на міжнародній арені.

Тому ідеї об'єктності, а не суб'єктності України на міжнародній арені потрапляють у добре підготовлений ґрунт. Російське керівництво, як свого часу радянське, творчо використовує традиції русофільства серед європейської інтелектуальної і творчої еліти. Російська пропагандистська машина діє одночасно просто й витончено. Її адепти вправно використовують плюралізм думок, що сприймається як належне у західному світі, застосовуючи його для реалізації власних цілей. Російські пропагандисти намагаються бити ненависний Захід його ж зброєю, граючи на полі європейських та американських ЗМІ за допомогою впливових піар-контор. Москва не шкодує ані грошей, ані часу, щоб створити й утримувати в ЄС і США проросійське лобі. Основні тези, які Росія сьогодні намагається донести до громадськості Заходу є такими: в Україні є загроза приходу до влади «коричневої чуми» через сплеск націоналізму, в країні триває громадянська війна. Не менш активно просувається теза про те, що у вирішенні українського конфлікту необхідно зважати на позицію Росії [6].

Створення пулу проросійськи налаштованих держав і політиків

Спроби створити проросійську коаліцію множуються на активне лобювання інтересів Росії діючими та відставними європейськими політиками. До цього треба також додати активну інформаційну кампанію, спрямовану на формування позитивного образу Росії в Європі одночасно з поширенням спектра негативних (від байдужості до категоричного несприйняття) почуттів до України. Кремль активно використовує у своїх інтересах мережу лобістів, створену «Газпромом». Крім того, на «перетягування Заходу» активно працюють російські ЗМІ, що створили приватно-державне партнерство для формування необхідної Кремлю інформаційної картини дня. Британський аналітик Едвард Лукас, виступаючи на Мюнхенській конференції з питань безпеки, звинуватив *Russia Today* і *Sputnik* у «виробництві брехні». Зокрема, він заявив, що російських журналістів з цих ЗМІ «треба виштовхнути на задвірки медійного простору, щоб до них більше не ставилися як до справжніх журналістів, а бачили в них тільки диваків і пропагандистів» [7]. На жаль, позицію Лукаса поділяють аж ніяк не всі його колеги.

Утім Росія не надто просунулася на зазначеному шляху попри достатньо диверсифікований пул журналістів, політиків і публічних діячів. За влучним висловом Вайра Віке-Фрейберга, у ситуації з Україною Захід виступив не так погано, як можна було боятися, але й не так добре, як можна було сподіватися [8].

Європейська Комісія в березні 2014 року ухвалила план допомоги Україні, який передбачає виділення 11175 млрд євро до 2020 року. ЄС відкрив свій ринок для українських товарів, запровадивши для них односторонні торговельні преференції. Окремо також реалізується низка проектів гуманітарної, технічної та іншої допомоги. У грудні 2014 року почала працювати місія ЄС з реформування сектору цивільної безпеки. Керівник політичного відділу Представництва Європейського Союзу в Україні Ханнес Шрайбер зазначив, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС – це рішення про початок переговорів щодо більш поглибленої співпраці [9].

Проте зазначених кроків вочевидь недостатньо. Україна потребуватиме допомоги й надалі, але вона вже поволі зникає з топ-новин, і зацікавленість європейців до неї поступово знижується. Звісно, лунають заяви європейських політиків, як-от міністра закордонних і європейських справ Великого Герцогства Люксембургу Жана Ассельборна, що «попри це [проблему біженців – Є. М.] мушу сказати:

єдність і згуртованість [наявні] в Україні як ніколи. Ви знаєте, що була велика дискусія про продовження санкцій (проти Росії), але зрештою їх все-таки продовжили до 2016 року» [10]. Але робота російської пропаганди та цілком прогнозована «втома» від України є небезпечними для її євроінтеграційного вектору, хіба що Україна знайде шляхи формування вигідного для себе порядку денного.

Гальмування реформ

Одна з головних небезпек полягає в тім, що війна, в якій власне військовий компонент не є панівним, гальмуватиме реформи в Україні аж до повної їх зупинки. Виступаючи на відкритті конференції *YES-2015* у Києві, президент України Петро Порошенко заявив, що за умов війни на Донбасі економічне зростання є практично неможливим [11].

Зважаючи на ступінь неререформованості нашої держави і рівень інтегрованості російських агентів впливу в ешелони влади, той факт, що Україна вистояла під першими ударами гібридної війни, можна вважати дивом. Його секрет полягає у високому рівні громадянської організованості й непідробного патріотизму, хай як пафосно сьогодні це не звучить. Але запорукою подальшого виживання країни мають стати ефективні реформи. Вибір для України простий: їй необхідно змінитися, щоб пережити трансформацію в ефективну державу, яку поважають свої громадяни. Власне, без цього європейська інтеграція залишиться на папері констатацією благих намірів.

На цьому ж наголошували європейські політики під час саміту *YES* у вересні 2015 р. «Консолідація та продовження курсу України на демократичні реформи має величезне значення для майбутнього всієї Європи», – зазначив Карл Більдт, міністр закордонних справ Швеції в 2006–2014 роках. За його словами, після десятиліть поганого управління країна повинна наздогнати інші європейські демократії. Глибокі й стійкі реформи крок за кроком наблизять Україну до Європейського Союзу, а потім дозволять увійти в нього» [12].

Гальмування реформ може призвести до поглиблення економічної кризи. Українські виробники вже переорієнтовуються на європейські ринки (у 2014 році товарообіг України перерозподілився таким чином: перше місце посіли країни ЄС – 35,5 %, друге – країни СНД (29 %), третє – країни Азії (24 %). Країни ЄС посіли перше місце як в українському експорті, так і в імпорті товарів [13]), але рух на створення конкурентоспроможного продукту лише починається. Адже факт того, що абсолютна більшість держав Євросоюзу повністю

завершили процес ратифікації Угоди про асоціацію України з ЄС, а з 1 січня 2016 року набрала чинності Угода про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС, є, швидше, авансом нашої державі, ніж визнанням її реальних успіхів.

Розхитування держави зсередини

Зневіра – одна з найбільших небезпек, які чекають на суспільство, що воює. Вагання українців між зрадою та перемогою, між шапкозакидацькими настроями та «всьо пропало» вміло стимулюються інформаційними інтервенціями з Росії. Це один із найнебезпечніших процесів, який потенційно унеможливить євроінтеграцію України. Делегітимізація центральної влади, втрата внутрішньої стабільності та передбачуваності може призвести до втрати довіри з боку західних партнерів й суб'єктності взагалі.

Росія зробила ставку на потік фейкових повідомлень і фальшивих сенсів (сміслів) під час гібридної війни. Одна з найважливіших відмінностей гібридної війни від звичних людству війн полягає в тому, що вона відбувається не стільки за володіння територіями і природними ресурсами, скільки є прагненням контролювати настрої громадян країни-опонента. Звідси і намагання Росії встановити опосередкований контроль над українським інформаційним простором і промивання мізків на території, захопленій сепаратистами.

Схвильованим перебігом подій людям пропонують ідеї, що вписуються в їхні настрої та є цілком у дусі недавньої Революції гідності. Наприклад, обрати начальника Генерального штабу на Майдані, колективно затвердити план бойових дій тощо. Звісно ж, третій Майдан, до якого російські інформаційні диверсанти штовхають Україну, не буде сприйнято на Заході.

Створення зони постійної нестабільності на сході

РФ очевидно програла, не зумівши забезпечити відторгнення українських областей відповідно до проекту «Новоросія». Але агресору вдалося добитися того, що Україна вочевидь залишиться в нейтральній стратегічній зоні поза гарантіями НАТО щодо захисту її суверенітету. Досить вірогідним є заморожування конфлікту, а Росія завжди матиме достатньо ресурсів для підтримання нестабільності та управління конфліктом з одночасним продовженням тиску на решту українських територій [14].

Варто пам'ятати, що стратегічною метою РФ є недопущення європейської інтеграції

України. Отже, тактичні цілі та методи можуть змінюватися. Але стратегічна перевага поки на боці агресора.

Зрештою однією з умов вступу до НАТО є відсутність неврегульованих територіальних питань. Необхідність вступу до Альянсу ще є дискусійним моментом для українців, але входження до певної системи колективної безпеки вже є очевидною необхідністю. Зона постійної нестабільності на сході гальмуватиме такі починання.

Втрата ідентичності

За великим рахунком російсько-українське протистояння стало результатом процесу пошуку себе і свого місця у світі двома націями, двома уламками радянського простору. РФ обрала шлях імперського месіанізму, продаючи непоновлювані ресурси. Україна пішла шляхом повільного, не завжди впевненого і правильно, будівництва національної держави. «Російська весна» стала моментом істини і проявила, немов на фотоплівці, хто, де і як показав себе в обох державах, чий проект державного будівництва і міжнародного позиціонування успішніший, адекватніший сучасним викликам і перспективніший. Найбільша загроза для європейської інтеграції – втрата Україною власного унікального обличчя та розуміння шляху еволюції.

Після Революції гідності українська національна ідея переживає період формування та актуалізації, адже громадяни побачили можливість суспільства безпосередньо впливати на політичні процеси. Сьогодні стає очевидним, що національна ідея відбулася, і сенс її полягає не просто в збереженні державності, а у будівництві «ідеальної» держави, предмета потенційної заздрості для жителів тимчасово окупованих територій. Війна стала могутнім стимулом не лише для усвідомлення себе. Це жорстокий каталізатор історичного і соціального часу.

Висновки

Нинішня гібридна війна Росії проти України – це протистояння між двома центрами тяжіння на пострадянському просторі. Окрім «маленької звитяжної війни» для підвищення президентського рейтингу Володимира Путіна, Росія прагне нейтралізувати Україну та унеможливити реалізацію її європейського вибору як перешкоду розбудові «русского мира».

Сьогодні спостерігаємо діалектичну ситуацію. З одного боку, інтерес до України у світі значно зріс, наша країна більше не є «сірою зоною» в центрі Європи. З іншого – українське

керівництво виявилось нездатним швидко проводити ефективні реформи, діяти, не оглядаючись на вузькопартійні або кланові інтереси. Громадський підйом і високий рівень самопожертвування громадян розбивається об нездатність тих, хто називає себе «національною елітою», діяти максимально ефективно. Тому Україна не має в розпорядженні багато часу для трансформації, їй необхідно в найкоротші терміни застовпити важливі для неї рубежі та обстоювати їх подібно до українських воїнів на Донбасі. В умовах загрози знищення державності Україна повинна діяти асиметрично і зважено одночасно, не лише демонструючи світу агресивну суть Росії, а й підкреслюючи власну привабливість. У сучасному конкурентному світі інакше навряд чи вдасться вижити та перемогти.

Попри очевидну складність європейського вибору України нині він є безальтернативним. Перспектива входження до Митного союзу, наприклад, вже не обговорюється. І це один із головних та неочікуваних для агресора результатів гібридної війни.

Список використаних джерел

1. *Європейська інтеграція України* : внутрішні чинники і зовнішні впливи : аналіт. доп. Центру Разумкова // Національна безпека і оборона. – 2013. – № 4. – С. 2–6.
2. *Російсько-український конфлікт* : стан, наслідки, перспективи розвитку подій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/analytic_5_6_Ukr_Ros_2014_site_s.pdf
3. *Шевцова Л.* : Путин ищет новые способы удешевления Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://news.liga.net/interview/politics/3329055-liliya_shevtsova_putin_ishchet_novye_sposoby_udusheniya_ukrainy_.htm
4. *Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин = Ukraine in postbipolar system of international relations* : аналіт. доп. / уклад. : В. А. Манжола ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Ін-т міжнар. відносин. – К., 2006. – 66 с.
5. *Пагіря О.* Андреас Каппелер про те, чому Україна залишається білою плямою на ментальній мапі Європи / Олександр Пагіря [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Politics/63189/PrintView>
6. *Россия* тратит сотни миллионов на создание мощной сети лоббистов в США и ЕС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nv.ua/publications/NV-21-Rossiya-tratit-sotni-millionov-na-sozdanie-moshchnoy-seti-lobbistov-v-SSHA-i-ES-14456.html>.
7. *Васильченко Ю.* ЕС наконец-то начал информационную войну против Путина / Юрий Васильченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsnews.ua/politics/es-nakonets-to-nachal-informvoynu-protiv-putina-09022015151000>
8. *Трибушна О.* Психопатична влада, що живе небезпечними ілюзіями. Найвідвертіша промова про Росію форуму Ялтинської Європейської Стратегії / Олена Трибушна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nv.ua/ukr/publications/psihopaticzna-vlada-shcho-zhive-nebezpechnimi-iljuzijami-najvidvertisha-promova-pro-rosiju-forumu-jaltinskoji-strategiji-68640.html>
9. *Керівник* політичного відділу представництва ЄС в Україні Ханнес Шрайбер взяв участь в обговоренні викликів та загроз національній безпеці у контексті геополітичного та гео економічного вибору України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/?lang=ukr&tip=osn&page=2&tip=News&newsid=134&PageNumber=14>
10. *На кордоні* Заходу і України повинно бути протитанкове озброєння – Радослав Сікорський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nv.ua/ukr/world/geopolitics/na-mezhi-zahodu-i-ukrajini-povinnobuti-protitankovi-ozbrojennja---radoslav-sikorskij-68189.html>
11. *Магазова А.* Андерс Ослунд : Головна мета «Газпрому» в Україні – розвивати корупцію / Анастасія Магазова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dw.com/p/1GWRC>
12. *Країна* повинна наздогнати європейські демократії. Учасник YES Карл Більдт оцінив темп реформ в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nv.ua/ukr/ukraine/politics/krajina-povinna-nazdognati-jevropejski-demokratiji-uchasnik-yes-karl-bildt-otsiniv-temp-reform-v-ukrajini-68097.html>
13. *ЄС* перевищив СНД по товарообігу з Україною [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/yes-perevischiv-snd-potovaroobigu-z-ukrayinoyu-161613_.html
14. *Шевцова Л.* Кремль выбирает новую тактику : что будет с ДНР-ЛНР / Лилия Шевцова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apostrophe.com.ua/article/politics/2015-09-14/kreml-vyibiraet-novuyu-taktiku-chto-budet-s-dnr-lnr/2252>